

GROEN VOOR GRIJS. HET VERHAAL

Joop van Hezik, Nature For Health
23 Oktober 2019

Wordt de oude dag aangenamer als de wijk groener wordt? In de Oisterwijkse wijk Waterhoef nemen ze 4 jaar lang de proef op de som met Groen Voor Grijs.

Brabants Dagblad, 26 september 2017

Inleiding

“Dit onderzoek had nooit uitgevoerd kunnen worden zonder de groene interventies in de wijk Waterhoef, die tot stand zijn gekomen door de grootse inzet en betrokkenheid van de lokale partners, met name Woonstichting Leystromen, het B-team, de wijkraad Waterhoef, Tuincentrum Klerks, Mentorhulp Oisterwijk, de Nature Assisted Health Foundation (nu: Nature For Health Foundation), Stichting de Belvertshoeve en de Gemeente Oisterwijk.”

Zo begint het rapport 'Groen Voor Grijs. Leidt een hogere kwaliteit openbaar groen tot een betere kwaliteit van leven voor ouderen?' van Wageningen Environmental Research in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen.

En dat is waar. In de ruim 4 jaar dat het project Groen Voor Grijs zich afgespeeld heeft in de wijk Waterhoef van de gemeente Oisterwijk in de provincie Noord-Brabant, heeft zich een bijzonder proces afgespeeld. Het navolgende wil een beschouwing zijn op dit proces 'van onderaf', het 'verhaal Groen Voor Grijs' op basis van interviews met de actoren. Dit verhaal heeft geen wetenschappelijke pretentie, maar wil de lessen die geleerd zijn in de visie van de actoren weergeven.

De oorsprong

De oorsprong van het project Groen Voor Grijs ligt in een 'Winteracademie' die de Nature Assisted Health Foundation (nu Nature For Health Foundation) in 2014 organiseerde voor multidisciplinair team van Brabantse HBO studenten en jonge professionals. Daarbij ging het om disciplines als toegepaste psychologie, landscape design etc., waarbij de studenten en jonge professionals vaak niet eens van het bestaan van elkaars discipline op de hoogte waren.

"Toegepaste psychologie, ik wist niet eens dat dat bestaat." (HAS student Landscape Design)

Wat leidde tot veel inspiratie. Met als opdracht een functionele groenstructuur te ontwerpen voor de wijk Waterhoef in de gemeente Waterhoef, één van de meest vergrijsde en versteende wijken van de gemeente Oisterwijk. En met veel ouderen in huurwoningen, met een gedeelde achtergrond in het werken bij KLV (Koninklijke Verenigde Leerfabriek) en daarmee een karig pensioen. Met uiteindelijk als winnend ontwerp, voor een jury van de toenmalige Oisterwijkse wethouder en provinciaal gedeputeerde ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, een ontwerp met als motto: *'als je het groen maar volgt, komt je gewoon weer bij je voordeur'*. Inspelend op gevoelens van onveiligheid en angst van ouderen met dementie, als zij hun huis verlaten en bang zijn om te verdwalen.

Toevallig kwam ik kort daarna in contact met Wageningen Environmental Research (gewoon 'een keer bijpraten' bezoekje aan een voormalige collega van het European Centre for Nature Conservation), en kwam het programma Groen & Welbevinden voor een gezonde woon-, werk- en leefomgeving van de Topsector Tuinbouw en Uitgangsmaterialen ter sprake. De geboorte van het idee voor een project Groen Voor Grijs: het vergroenen van vergrijsde en versteende wijk ten behoeve van het verhogen van de kwaliteit van leven van kwetsbare (dementie, depressie, eenzaamheid) ouderen. Te realiseren in de wijk Waterhoef, als opvolging van de Winteracademie.

Het begin

Terug naar het begin. Het eerste begin was een gesprek met de wijkraad Waterhoef. Want een dergelijk project, zo was mijn gevoel, moet echt 'van onderaf' beginnen. Wat de Provincie Noord-Brabant in haar beleid 'de energieke samenleving' noemt, de kracht van het feit dat Brabanders zelf het heft in handen nemen. En ik ben daar nauw bij betrokken geweest via het programma 'Mijn Mooi Brabant' over ruimtelijke kwaliteit.

Dit eerste gesprek met de Wijkraad Waterhoef was niet eenvoudig. *“Waarom in Oisterwijk? Oisterwijk is toch groen?”* Was de eerste reactie van de secretaris van de Wijkraad Waterhoef Yvonne Janssen. Ze ging overstag toen ze inzag dat het vooral ook ging om saamhorigheid en het leren kennen van elkaar. Yvonne zal zich in de jaren daarna tot het 'geweten' van het project Groen Voor Grijs ontwikkelen. Niet alleen in het nauwgezet nakomen van de afspraken, maar ook in het bewaken van de privacy van inwoners die deelnamen aan het onderzoek.

“Ik hoop dat de saamhorigheid in de straat groter wordt en dat ze meer met elkaar in contact komen, dat de ouderen in de zomer nu meer naar buiten komen, in de achtertuin is er geen klets met de straat.” (Yvonne)

Maar Yvonne liet zich vooral overtuigen door een ander lid van de Wijkraad Waterhoef, Bert Klerks van het kleinschalige tuincentrum in de wijk vooral gespecialiseerd in kruiden (*“Bert was zo bevlogen.”*). Was Yvonne het 'geweten' van het project Groen Voor Grijs, dan was Bert het 'werkpaard' en het 'gezicht' in de wijk. En zo ziet hij zijn rol ook in de verenigingen in de wijk. Maar ook als lid van het eerste uur in het in 2006 opgerichte Biodiversiteitsteam Oisterwijk – in de volksmond het B-team genoemd – van betrokken inwoners van de gemeente Oisterwijk. Inderdaad bevlogen en met een terriërs mentaliteit. Op leeftijd en kalend is zijn favoriete uitspraak: *‘geen haar op mijn hoofd die van opgeven weet’*.

“Ik had al dikwijls gemopperd over de verstening van mijn wijk. Zonder aandacht voor een groene leefomgeving in de openbare ruimte gaat de wijk achteruit, wordt onaantrekkelijker voor kopers en verpaupert. We moeten de gemeente laten zien dat groen geen kostenpost is maar een investering.” (Bert)

Ook mijn eerste gesprek met het college van B&W was niet eenvoudig. De 1^e reactie was: *“Wij zijn bang dat na afloop alles weer verloedert en wij alles weer in de oorspronkelijk staat terug moeten brengen.”* En ook bij het ambtelijk apparaat was scepsis, dat het project na afloop zich zou bestendigen. Hen uitgelegd dat de bedoeling van het project juist was om de wijkbewoners zich de openbare ruimte te laten toe-eigenen. Hen het gevoel te geven dat deze openbare ruimte van hen is. En daarmee continuïteit na afloop van het project te waarborgen. Uiteindelijk het College van B&W uitgedaagd om van de wijk Waterhoef een 'experimenteerruimte' te maken, waarmee ingestemd werd (maar ik vraag me af of het college van B&W dat ook gedaan zouden hebben als iemand anders dan ik – voormalig lid van het college van B&W – deze uitdaging gesteld zou hebben). Want daarvoor heb je bestuurlijk lef nodig, gebaseerd op vertrouwen in je inwoners (burgerkracht).

Participatie

Wat Groen Voor Grijs mij vooral geleerd heeft betreft hoe 'participatie' vorm te geven. Klassiek begonnen met wijkbijeenkomsten, werden we teleurgesteld door de lage opkomst en gebrek aan enthousiasme. Het is de verdienste van José van Woonstichting Leystromen dat zij een wending gaf aan onze klassieke aanpak. Door het introduceren van het concept van 'tentmomenten', te organiseren op buurt- en straatniveau door letterlijk een tent te plaatsen en nieuwsgierige buurt- en straatbewoners te verleiden in gesprek te gaan. En door aan te sluiten bij de regelmatige 'schouws' van de woonstichting, waarin huurders gevraagd werd naar hun wensen, en deze schouws uit breiden met vragen over hun woon- en leefomgeving.

Gesprekken die vooral ook gingen over het toe-eigen van de openbare ruimte. Want die is van de gemeente, en de 1^e reactie was: *“Ge denkt toch zeker niet dat ik voor de gemeente ga werken.”* En mensen bewegen tot participatie begint met luisteren:

“In 2011 hebben we in de wijk een ‘wensboom’ bijeenkomst gedaan, veel opgeknapt, dus nu kwam je met een + binnen en ging het niet alleen over klachten. Dat was een voorwaarde om mensen in de participatiestand te krijgen. Zorgen dat er een hele hoop gedoe weggenomen worden die een obstakel voor de bewoners vormen. Je hebt eerst geluisterd.” (José)

Uiteindelijk was José de ‘kritische spiegel’ in het project, vanuit de kennis en ervaring van de woonstichting om mensen in beweging te krijgen en betrokkenheid te creëren. En haar visie op het in beweging krijgen van mensen was heel basaal: *“De belangrijkste voorwaarden om geïnspireerd te raken zijn: als je jezelf mag zijn, als je je veilig en prettig voelt, als je mag doen waar je goed in bent.”* En Groen Voor Grijs heeft mij geleerd hoe belangrijk ‘vertrouwde gezichten’ zijn om aan deze voorwaarden te voldoen. Met een bijzondere rol voor Karin en Eric van Stichting Mentorhulp Oisterwijk die kwetsbare bewoners van de wijk al jaren met raad en daad bijstaan op een heel persoonlijke benadering met als motto ‘elke zorgvrager kan ook zorgverlener zijn’. Als geen ander konden Karin en Eric in ‘de haarvaten van de wijk’ kruipen, en waren zij ‘de regelaars’ van het project.

Maar uiteindelijk waren de hoofdrolspelers in het project Groen Voor Grijs de straat- en buurtbewoners van de wijk Waterhoef, die konden ‘stralen’ en met elkaar vieren als weer een piketpaaltje geslagen was en een deelproject was afgerond.

“Ik vind het wel mooi. We ergeren ons al jaren aan dat grasveldje. En vooral omdat er veel honden uitgelaten worden. Ik ben een beetje een tuinman. Dus ik vind dat wel leuk om te schoffelen en bij te houden dat het mooi is.” (buurtbewoner)

Schoffelen is een begrip geworden in het onderhoud. Er wordt een ‘schoffelploeg’ en ‘schoffelmomenten’ georganiseerd, waarna de schoffels doorgegeven worden naar een volgende ploeg. En ook de kinderen krijgen ‘schoffelles’ van een hovenier.

“Goed initiatief om de buurt bij elkaar te brengen. Kinderen spelen hier vaker. Ik woon zelf aan het pleintje, dus ik vind dat ik ook mag bijdragen om het mooi te maken. Dat is eigenlijk mijn reden om mee te doen.” (buurtbewoonster)

“Het zijn niet alleen de mensen van het pleintje die komen helpen, maar ook uit de zijstraten. Waar je eigenlijk niet zo snel een praatje mee maakt. Het bevordert het wel, ja.” (buurtbewoonster)

“Het wordt ook socialer. Mensen leren mekaar kennen. Mensen die elkaar altijd gewoon voorbij gelopen zijn, is nu opeens een buurtbewoner en nabuur geworden. Het heeft ook effect op andere dingen. Mensen die elkaar gereedschap uitlenen, elkaar helpen, bijspringen. De veiligheid is vergoot. De mensen kennen elkaar, weten wat er gebeurd in de wijk. Ja, de sociale samenhang is vergroot.” (Bert)

ANEKDOTE

Op een zonnige ‘plantdag’ zijn door de buurtbewoners zo’n 3000 plantjes geplant. Merkt een buurtbewoner op: *“Maar deze plantjes moeten wel water krijgen, want het is erg warm.”* Even de koppen bij elkaar gestoken, waarna een buurtbewoner zegt: *“Ik ken wel iemand bij de brandweer”*. Waarna de brandweer gekomen is met een heideblusinstallatie, in feite een grote sproeier. Met een spontaan feest tot gevolg, waarbij de kinderen door de stralen dansen.

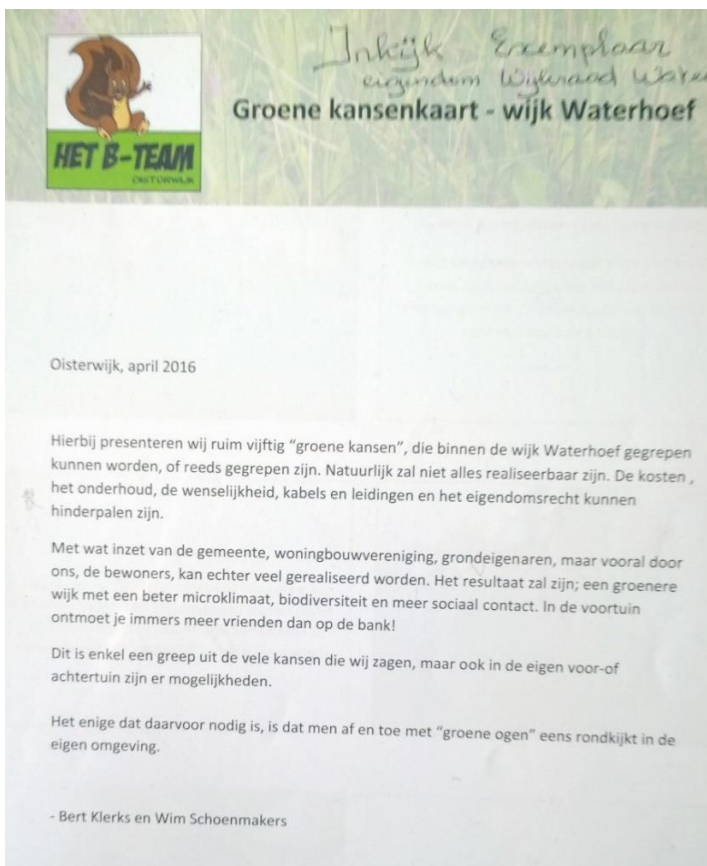

Vele handen maken licht
(educatief) werk

Van brandgang naar
tuinpad

Geveltuintjes

Kennis en ervaring

Als ooit wethouder van de gemeente Oisterwijk heb ik steeds het ambtelijk apparaat en gemeenteraad voorgehouden dat er heel veel kennis en ervaring in de samenleving aanwezig, waarvan we als overheid te weinig gebruik maken. Dat geldt ook voor natuur. Noch los van bovengenoemde partijen als de Wijkraad Waterhoef, Woonstichting Leystromen en Stichting Mentorhulp Oisterwijk, kwam dat ook tot uiting in de betrokkenheid van het Oisterwijkse B-team van betrokken inwoners van de gemeente Oisterwijk bij het behoud van de biodiversiteit.

Voorafgaand aan de start van het project Groen Voor Grijs hebben Bert en Wim van het B-team een 'groene kansen kaart' van de wijk Waterhoef. Plekken in de wijk Waterhoef waar door ontstening en opwaardering van bestaande groenstructuren biodiversiteitswinst te behalen viel. Resultierend, naast de opwaardering van bestaande groenstructuren, in het aanleggen van geveltuintjes, het omvormen van naargeestige brandgangen in tuinpaden en andere kleinschalige groenelementen.

Maar we hebben ook veel gebruik gemaakt van studenten. Zo hebben HAS studenten ‘Landscape design’, in het begin van Groen Voor Grijs een ‘Ideeënboek. Minder zorgen in het groen’. En hebben studenten aan het einde van Groen Voor Grijs een ‘Groen voor Grijs-Meetlat’ ontwikkeld voor het toetsen van het karakter en de geschiktheid voor kwetsbare ouderen op plekniveau.

Tot slot

Ik geloof in de kracht van verhalen, in ‘storytelling’. En niet in een klassieke wetenschapsopvatting die, zoals Sjerp van Wageningen Environmental Research het zo fraai uitdrukt, stelt: “Geen woorden, maar data.” En het project Groen Voor Grijs vertelt m.i. een verhaal. Het verhaal van hoe een groene woon- en leefomgeving (en vooral ook het samen aanleggen en onderhouden daarvan) bijdraagt aan de sociale samenhang in straten en buurten en het welzijn van mensen. Nog los van de gezondheidseffecten. Kan ik dat wetenschappelijk onderbouwen? Nee, het is gebaseerd op mijn eigen waarnemingen als deelgenoot aan het verhaal Groen Voor Grijs.

“Voor mij is het succesvol. We moeten met kleine stappen gaan. Maar in de kern zeg ik succesvol. Juist met de sociale activering gaan de mensen de connectie aan met hun omgeving. En gaan ze weer staan, krijg je trots.” (José)

“Beter dan welke eenmalige actie. Dit is blijvend. Ik zou dit project, als Groen Voor Grijs afgelopen is, uit willen rollen over heel Oisterwijk.” (Bert) En Bert heeft woord gehouden, na afloop van het project heeft hij medestanders gevonden en heeft hij Groen Voor Grijs 2.0 in het leven geroepen.

Welkom Doelstelling

Welkom

Stichting Groen voor Grijs, opgericht in 2019 als voortzetting van een wetenschappelijk onderzoek in de wijk Waterhoef in Oisterwijk. Dit onderzoek, genaamd Groen voor Grijs, werd uitgevoerd door o.a. Universiteit Wageningen en partners. Opzet was een studie naar het effect van vergroening van een wijk op de gezondheid en welzijn van ouderen.

Toen in 2018 het onderzoek ten einde liep, waren er nog diverse groenprojecten onafgewerkt. Om deze projecten toch uit te voeren is toen vanuit de wijk Waterhoef de stichting Groen voor Grijs Oisterwijk opgericht.

PARTNERS IN GROEN VOOR GRIJS

Lokaal:

Mentorhulp
Oisterwijk

Leystromen
verbindend | ondernemend

DEMENTIEVRIENDELIJK
GEMEENTE
OISTERWIJK

Onderzoek:

Kader:

